

Takıyüddin er-Rasid

TAKIYÜDDİN İBN MA'RÛF

130201

PROF. DR.
HÜSEYİN GAZİ TOPDEMİR*

01 Haziran 2022

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
hgtopdemir@mu.edu.tr

Takıyüddin'in Hayatı ve Eserleri

Giriş

Takıyüddin, Osmanlılar döneminde yetişmiş ve özellikle de devletin en parlak yüzyılı kabul edilen on altıncı yüzyılda astronomi, gözlem aletlerinin yapımı ve kullanılması, gözlemevi inşası başta olmak üzere optik, matematik ve mekanik alet yapıcılığı gibi kuramsal ve uygulamaya dönük olarak kaydedilen başarıların neredeyse tamamını tek başına gerçekleştirmiş bir bilim ve düşün insanıdır. Bu kuramsal ve uygulamalı alanların içerisinde özellikle astronomi, fizik ve mekanik olmak üzere üç bilim dalında çağdaş Batılı araştırmacılardan geride kalmayan düzeyde, son derece başarılı çalışmalar yapmış olan Takıyüddin, bu bakımdan Osmanlı bilim tarihinin en seçkin temsilcisi olarak anılmayı hak etmektedir. Sözü edilen üç araştırma alanının dışında kaleme aldığı çok sayıdaki eseri üzerinde hemen hiç araştırma yapılmamış olması ise onun toplam başarısını tam ve olması gerektiği biçimde değerlendirmeyi belirli ölçüde zorlaştırmaktadır. Bununla birlikte incelenmiş çalışmalarına dayanılarak ele alındığında ise Takıyüddin'in klasik dönem İslâm dünyasında ortaya konulmuş bilimsel başarılarından haberdar olduğu gibi, Grek bilim ve düşünce mirası konusunda da söz sahibi bir kimse olduğunu söylemek gerekmektedir. Çünkü astronomi alanında Grek mirasını çok iyi özümseyen ve ileri düzey sonuçlar çıkaracak şekilde değerlendirdiği gibi, optik konusunda da Grek bilgi birikiminin yanı sıra İslâm dünyasında konuya ilişkin yapılan araştırma sonuçlarını gözlem ve deney tabanlı olarak çok iyi bir biçimde işlediği görülmektedir. Yine de her ne kadar bu iki kaynaktan yeterince beslendiği açık olmakla birlikte onun bilimsel kimliğinin yatay ve dikey düzlemde taşıdığı yetkinliğin ve yeterliğin mahiyetinin tam olarak ortaya konulması, elliden fazla eserinin tamamının hem geçmiş bilgi birikimi hem dönemi hem de aynı dönemde Batıda söz konusu olan bilgi düzeyiyle karşılaştırarak incelenmesini zorunlu kılmaktadır. Böyle detaylı bir araştırmanın yapılması ise gerçekte iki bakımdan zorunluluk taşımaktadır: Birincisi, mevcut araştırma sonuçları Takıyüddin'in Osmanlı devletinin on altıncı yüzyılının tek yetkin bilim insanı olduğunu göstermektedir; başka bir deyişle bu yüzyılda kendisiyle kıyaslanacak ölçüde ve yeterlikte bilim insanı yoktur. O zaman "bunun nedeni nedir" gibi bir soruyu sormak gerekmektedir. Olası bir cevap olarak, örneğin "onun eğitimini Mısır'da tamamlamış olması bunda etkili olmuş mudur?" sorusu gelmektedir ve

524-553

Cumhuriyetin 100. Yılında 100 Türk Büyüğü : Bilgeler ve Bilginler,
haz. Vahit Türk, c. I, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022.
İSAM DN. 294748.